

Seletuskiri

haridus- ja teadusministri 21. novembri 2023. a käskkirja nr 317 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine tegevuse „Teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevuste tulemuste rakendamise võimekuse tõstmine ühiskonnas ning selleks soodsa poliitikakeskkonna loomine“ elluviimiseks“ muutmise eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Käskkirja eelnõuga muudetakse haridus- ja teadusministri 21. novembri 2023. a käskkirja nr 317 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine tegevuse „Teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevuste tulemuste rakendamise võimekuse tõstmine ühiskonnas ja selleks soodsa poliitikakeskkonna loomine“ elluviimiseks“ (edaspidi *RITA+*).

RITA+ toetuse andmise tingimuste muutmise vajadus ilmes esimese ideekorjevooru läbiviimisel. Muudatusettepanekuid esitasid elluviija ja esimese alategevuse hindamiskomisjon. Käskkirja eelnõuga täpsustatakse esimese alategevuse tingimusi ning tegevuse juurde lisatakse uus partner, kelleks on Riigikantselei. *RITA+* sekkumise eesmärged, tulemusi ja tegevusi käskkirjaga ei muudeta.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna nõunik Kairi Värv (735 4048, kairi.varv@hm.ee), teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna juhataja Katrin Kiisler (509 6573; katrin.kiisler@hm.ee), õigus- ja personalipoliitika osakonna õigusnõunik Kadi Mölder (735 0234, kadi.molder@hm.ee), strateegia- ja finantsosakonna finantsvaldkonna välisvahendite juht Inge Oopkaup (735 0279, inge.oopkaup@hm.ee), nõunik Ragne Hoff (735 0306, ragne.hoff@hm.ee) ja välisvahendite nõunik Pirkko Külanurm (735 0161, Pirkko.kylanurm@hm.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Muudatused tehakse käskkirja lisa järgmistes punktides.

Punktis 2.1.1. lisatakse esimese alategevuse partneriks Riigikantselei. Muudatuse tulemusena on Riigikantseleil õigus esitada ideekorjevoorus probleemipüstitusi ning samuti osaleda hindamiskomisjoni töös.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse seadusele on Riigikantselei ülesandeks korraldada Vabariigi Valitsuse ja peaministri asjaajamist, toetada valitsuse töö planeerimist, koordineerida Euroopa Liidu asjades Eesti seisukohtade kujundamist, juhtida riigi julgeolekulukorra analüüsimist ning riigikaitse planeerimist ning töötada välja ja koordineerida riigi kriisireguleerimispoliitikat. Samuti koordineerib Riigikantselei riigi strateegilist planeerimist, sealhulgas Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ elluviimist. Riigikantselei on oma 2024.-2027. a strateegias seadnud eesmärgiks olla mõjukaim poliitika kujundaja ja elluviija ning innovatsioonikultuuri eestvedaja. Nimetatud eesmärgi täitmiseks plaanib Riigikantselei muuhulgas suurendada riigivalitsemises andme- ja teaduspõhist poliitikakujundamist ning otsustusprotsessi.

RITA+ sekkumise eesmärgiks on suurendada avaliku sektori võimekust rakendada teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni tulemusi poliitikakujundamises ning lahendada teadus- ja arendustegevuse toel Eesti ühiskonna ja majanduse ees seisvaid väljakutseid. Riigikantselei kaasamine alategevuse partnerina aitab kaasa esimese alategevuse eesmärgi ja tulemuste saavutamisele. Riigikantselei toetab Vabariigi Valitsuse tööd, koordineerib riigi strateegilist planeerimist ning suurendab läbi selle ka teadus- ja arendustegevuse tulemuste rakendamist poliitikakujundamises. Riigikantseleile antud ülesannete täitmine vajab sarnaselt valdkondlikele ministriumidele teadus- ja tõenduspõhiseid lahendusi, mille tellimist RITA+ esimeses alategevuses toetatakse. Samuti suureneb muudatuse tulemusena avaliku sektori pädevus rakendusuringute tellimisel, kuna lisaks ministriumidele ja Arenguseire Keskusele, suurendatakse vastavat pädevust ka Riigikantseleis.

Riigikantselei nimetamine esimese alategevuse partneriks võimaldab asutust kaasata ka hindamiskomisjoni töösse. Kuna Riigikantselei vastutab riigi strateegilise planeerimise koordineerimise eest, võimaldab asutuse kaasamine hindamiskomisjoni paremini tagada, et valitud probleemipüstitused vastaksid Eesti ees seisvatele suurtele väljakutsetele. Seega aitab Riigikantselei kaasamine alategevuse partneriks tagada, et teadus- ja arendustegevusega tegelevates asutustes viiakse läbi rakendusuringuid Eesti ühiskonna ja majanduse jaoks olulistel teemadel.

Seoses Riigikantselei nimetamisega alategevuse partneriks, muudetakse ka käskkirja lisa punkte 3.1.1. ning 5.2.1.

Punkti 2.1.3.6. juurde lisatakse täpsustus, et hindamiskomisjoni liige ei osale oma asutuse poolt esitatud probleemipüstituse hindamisel. Muudatuse eesmärk on maandada hindamise protsessis võimalikku huvide konflikti, kuna hindamiskomisjoni liikmed on ka probleemipüstitusi esitavate asutuste esindajad.

Punktis 2.1.3.7. täpsustatakse esimese alategevuse hindamiskriteeriumeid. Probleemipüstituste hindamisel ei hinnata enam eelarve põhjendatust. Vastava muudatusettepaneku tegi alategevuse hindamiskomisjon, kuna esimese ideekorjevooru läbiviimisel ilmnes, et probleemipüstitused ei ole piisavalt detailsed eelarve hindamiseks. Rakendusuringute eelarvet, selle põhjendatust ning kulutõhusust hinnatakse lähteülesannete koostamisel (elluviija poolt) ning rakendusuringute teostaja valimisel (ekspertkomisjoni poolt).

Probleemipüstituste hindamisel hinnatakse nende sisu, sh teema aktuaalsust, relevantsust, interdistsiplinaarsust ja mõju ühiskonna ja majanduse väljakutsete lahendamisele, samuti teema panust horisontaalsete eesmärkide saavutamisse. Rakendusuringu maksumus selgub uuringu teostaja leidmiseks tehtud avaliku konkursiga ning eelarve põhjendatust ja kulutõhusust hinnatakse uuringuettepanekute hindamise käigus.

Käskkirja lisa punkti 2.1.3. (rakendusuringute valiku tingimused) alla lisatakse kaks täiendavat punkti 2.1.3.8. ning 2.1.3.9., mis sätestavad probleemipüstituste hindamise skaala ja lävendi. **Punktis 2.1.3.8.** täpsustatakse, et probleemipüstitusi hinnatakse skaalal 1 kuni 5 ning hinded võib anda 0,5-punktilise sammuga. **Punktis 2.1.3.9.** sätestatakse probleemipüstituse koondhinde lävend (3,0 punkti), millest alates seatakse probleemipüstitused

paremusjärjestusse. Hindamisel alla 3,0 punkti saanud probleemipüstituste menetlemine lõpetatakse. Lävendi seadmise ettepaneku tegi sekkumise elluviija lähtudes hindamiskomisjoni tagasisidest ning see tagab, et rakendusuuringuid tellitakse üksnes heal tasemel ning ühiskonna või majanduse jaoks olulistele probleemipüstitustele.

Seoses kahe täiendava punkti lisamisega (2.1.3.8. ja 2.1.3.9.) muudetakse järgnevate punktide numeratsiooni. Kokku reguleerib rakendusuuringute valiku tingimusi 23 alapunkti (2.1.3.1 – 2.1.3.23).

Punktis 2.1.3.10. täpsustatakse sõnastust, et viia säte kooskõlla hindamiskomisjoni ja elluviija ülesannetega. Hindamiskomisjoni ülesanne on teha elluvijale ettepanek, millistele probleemipüstitustele rakendusuuringuid tellida, lähtudes hindamise tulemusena moodustatud paremusjärjestusest ning ideekorjevooru mahust. Sealjuures ei ole hindamiskomisjonil ettepaneku tegemisel õigus jätta paremusjärjestuses olevaid taotlusi vahele. Kuna hindamiskomisjon peab ettepaneku tegemisel võtma arvesse ideekorjevooru mahtu, kuid rakendusuuringute tegelik maksumus selgub teostaja leidmiseks läbiviidaval avalikul konkursil, siis võib hindamiskomisjon teha ettepaneku nii esmajärjekorras rahastatavate probleemipüstituste kui ka ootenimekirjas olevate probleemipüstituste kohta. Viimaseid rahastatakse juhul, kui vooru maht seda võimaldab. Elluviija lähtub rakendusuuringute tellimisel hindamiskomisjoni ettepanekust. Rakendusuuringuid tellitakse jätkuvalt kohaldades riigihangete seaduses sätestatud teadus- ja arendusteenuse erandit.

Punktis 2.1.3.11. (kehtiva lisa punkt 2.1.3.9.) suurendatakse rakendusuuringu maksumuse piirmäära. RITA+ toetuse andmise tingimuste kinnitamisel määrati esimese alategevuse rakendusuuringu maksimaalseks maksumuseks 700 000 eurot. Muudatusega tõstetakse rakendusuuringu maksumuse piirmäära 850 000 euroni. Eelarve suurendamise ettepaneku on teinud elluviija ja alategevuse partnerid põhjusel, et suuremahuliste interdistsiplinaarsete ja/või eksperimentaalsete rakendusuuringute kulud võivad olla esialgu planeeritud eelarvest suuremad. Näiteks kui tegemist on interdistsiplinaarse uuringuga, mida selle teema tõttu viib läbi rohkem kui kaks asutust, siis see eeldab omakorda suuremaid personalikuluseid. Eksperimentaalsete rakendusuuringute läbiviimine eeldab katsete teostamist, mis omakorda eeldab suuremaid kulutusi materjalidele ja tarvikutele, samuti katsete läbiviimisega seotud personalile. Samuti võivad uuringud olla erineva ajalise mahuga, mis omakorda mõjutab nende maksumust.

Rakendusuuringu maksimummäära tõstetakse 150 000 euro võrra, mis võimaldab ellu viia ka mahukamaid rakendusuuringuid ning katta uuringu läbiviimiseks vajalikke kulusid, sealhulgas materjalide ja tarvikute kulusid ning personalikuluseid. Rakendusuuringu eelarve määrab elluviija lähtudes probleemipüstitusele koostatud lähteülesandest, olles ära kuulunud lähteülesande koostanud partnerite ettepaneku. Rakendusuuringu eelarve määramisel võetakse arvesse uuringu mahukust, temaatikat, meetodikat jm asjakohaseid aspekte. Vajadusel viib elluviija rakendusuuringu eelarve väljaselgitamiseks läbi turu-uuringu. Rakendusuuringu tegelik maksumus selgub teostaja leidmiseks läbiviidaval avalikul konkursil. Vastavalt käskkirja lisa punktis 2.1.3.16. sätestatule hinnatakse uuringuettepanekute hindamisel ka eelarve asjakohasust ja kuluefektiivsust, samuti ajakava põhjendatust ja realistlikkust.

Kuigi rakendusuuringu piirmäära tõstetakse, ei muudeta alategevuse väljundnäitaja sihttaset. Esimese alategevuse raames on aastaks 2029 plaanis tellida vähemalt 20 rakendusuuringut. Piirmäära tõstmise 150 000 euro võrra ei tähenda, et kõiki esimese alategevuse raames tellitud rakendusuuringuid rahastatakse vastavalt kehtestatud ülempiirile. Kuna sekkumise raames rahastatavate rakendusuuringute tegevused ja mahud on erinevad, siis on võimalik ka maksumuse piirmäära tõstmisel täita väljundnäitajale seatud eesmärk. Sealjuures vastutab sekkumise elluviija rakendusuuringute eelarve määramise ning väljundnäitaja täitmise eest.

Punktis 3.1.1. täpsustatakse esimese alategevuse tulemusi seoses Riigikantselei kaasamisega alategevuse partneriks. Esimese alategevuse tulemusena kasvab ministriumide, Arenguseire Keskuse ja Riigikantselei pädevus rakendusuuringute tellimisel ning edeneb teaduspõhine poliitikakujundamine.

Punktis 5.2.1. täpsustatakse, et esimese alategevuse partneriks on lisaks Eesti Vabariigi ministriumidele ja Arenguseire Keskusele ka Riigikantselei. Riigikantseleile laienevad kõik partneritele määratud õigused ja kohustused, sealhulgas peab Riigikantselei katma asutuse poolt esitatud probleemipüstitusele tellitud rakendusuuringu omafinantseeringu maksumuse.

Elluviija kohustusi reguleeriva punkti 1.11. alla lisatakse täiendav **punkt 11.1.8.**, millega täpsustatakse elluviija kohustusi seoses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1058. Elluviija ülesanne on tagada, et RITA+ sekkumise raames ei toetata valdkondi ja tegevusi, mis on nimetatud vastava määruse artiklis 7. Punkt 11.1.8. on kooskõlas käskkirja lisa punktiga 2.5.

Seoses punkti 11.1.8. lisamisega, muudetakse ka järgnevate punktide numeratsiooni. Kokku reguleerib elluviija kohustusi 12 alapunkti (11.1.1. – 11.1.12.).

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu vastab Euroopa Liidu õigusele ja on kooskõlas riigisiseste õigusaktidega.

4. Eelnõu mõjud

Eelnõuga täpsustatakse esimese alategevuse tingimusi ning lisatakse alategevuse partneriks Riigikantselei. Kuna eelnõuga ei muudeta sekkumise eesmärke, tegevusi ja tulemusi, siis ei kaasne eelnõuga olulisi mõjusid järgnevates valdkondades: 1) sotsiaalne mõju, sealhulgas demograafiline mõju; 2) mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele; 3) mõju majandusele; 4) mõju elu- ja looduskeskkonnale; 5) mõju regionaalarengule. Samuti ei kaasne olulist mõju riigiasutustele ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuna käskkirja rakendamise ei kaasne täiendavaid kulusid riigieelarvele.

Käskkirja eelnõuga ei muudeta horisontaalsete teemade käsitlust, seega ei kaasne eelnõuga mõjusid ka horisontaalsetele teemadele.

5. Käskkirja kehtivus

Käskkiri hakkab kehtima üldises korras, kuid muudatusi rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. septembrist 2024. a.

Tagasiulatuva rakendamise on vajalik seoses uue ideekorjevooru avamisega esimeses alategevuses. Uus ideekorjevoor lõpeb 21. oktoobril 2024. a ning selle raames on vajalik rakendada esimese alategevuse muudetud tingimusi.

6. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumidele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks Arenguseire Keskusele, Riigi Tugiteenuste Keskusele, SA-le Eesti Teadusagentuur ja positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustele.

Katrin Kiisler
teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna juhataja